

DANSNOTATIE

Video vervangt driehoekjes

Marcel aan de Brugh

Eeuwenlang werden dansuitvoeringen vastgelegd op schrift, als een reeks grafische tekens. Wetenschappers zoeken naar alternatieven.

OP HET COMPUTERSCHERM verschijnt een vrouw in een wit T-shirt en een korte, zwarte sportbroek. Ze staat in een soort gymzaal, voor een grote spiegel en een fitnessapparaat. Een gele lijn loopt van haar linkerenkel naar haar linkerheup. Zij is, met behulp van de computermuis, over de foto van de vrouw getrokken. De lijn, zo staat aangegeven, maakt een hoek van 178 graden. Over haar rechterbeen loopt een groene lijn. Die maakt een hoek van 131 graden. „Dit zou een mooie toekomst zijn voor het dansonderzoek”, zegt dr. Peter Eversmann, verbonden aan de leerstoelgroep theaterwetenschap van de Universiteit van Amsterdam.

Het analysesysteem, dat nu alleen toepassing vindt op medisch of sportgebied, kan volgens Eversmann heel goed worden vertaald naar de wereld van de dans. „De fysiotherapeut stelt een paar camera's op in zijn zaal, legt de oefeningen van zijn patiënten vast, voert de opnames in de computer in en bekijkt in detail hoe de revalidatie verloopt. Zo 'n systeem zou je ook kunnen gebruiken om dans op te slaan en te analyseren”, zegt hij. Bijvoorbeeld het vaststellen van de houding van dansers, het veranderen van die houdingen gedurende de laatste decennia, de positie van een groep dansers ten opzichte van elkaar, of de positie van vrouwelijke dansers ten opzichte van mannelijke.

De combinatie van camera en computer zal volgens Eversmann straks de traditionele notatiesystemen vervangen. Eeuwenlang zijn dansuitvoeringen vastgelegd op schrift, als een reeks van grafische tekens. Zo werd 'naar rechts' vaak gerepresenteerd als een driehoek waarvan de lange zijde verticaal stond en de andere zijden naar rechts wezen. Ook bewegingen als 'voorwaarts', 'draai op de plaats' en 'diagonaal naar linksvoor' hadden hun eigen teken.

Helaas waren er allerlei verschillende notatiesystemen in omloop, en niet allemaal even duidelijk. Zo bedacht de Russische choreograaf Nijinski zijn eigen schrift. In 1915 legde hij daarmee zijn uitvoering *l'Après-midi d'un Faune* vast. Maar niemand die de tekens vervolgens kon ontcijferen. Pas in 1989 werd de dans weer uitgevoerd, nadat twee medewerkers van The Language of Dance Centre in Londen de code hadden gekraakt.

Geschreven notatiesystemen zijn bovendien tijd- en geldroevend. „Daarom maken choreografen steeds meer gebruik van film en video. Dat werkt een stuk sneller”, zegt Eversmann. „Inmiddels bestaan er ook computeranimaties waarbij de danser wordt gerepresenteerd door een poppetje.” Ook aan zo 'n animatiesysteem kleven nadelen. Het vergt bijvoorbeeld veel tijd om een dans eerst om te zetten naar een animatieversie. Maar is dat eenmaal gebeurd dan zijn de poppetjes gemakkelijk te bewerken. Eenvoudiger dan dansers in levenden lijve. Dat maakte bijvoorbeeld de Amerikaanse choreograaf Merce Cunningham zo enthousiast voor de computer. Samen met Thomas Calvert van de Simon Fraser University in British Columbia ontwikkelde hij het, inmiddels veelgebruikte, programma LifeForms (zie bijvoorbeeld www.merce.org). Op de computer kon Cunningham de poppetjes, die opgebouwd lijken uit spiraaldraad, allerlei capriolen laten uithalen. Hij wrong ze in vreemde, soms onuitvoerbare bochten. Hij liet ze dansen in een driedimensionale ruimte en kon ze vanuit allerlei hoeken bekijken.

Die aanpak werkte veel sneller dan met levende dansers. Cunningham vierde zijn stroom aan ideeën eerst bot op de computer, en vroeg pas in een later stadium aan de echte dansers of ze zijn creaties konden uitvoeren. Het leidde tot uitgebreide discussies over de positie van de danser op het toneel. Cunningham was daarover heel duidelijk. Hij gebruikte de computer alleen als uitbreiding van zijn mogelijkheden. „Ik werk via het lichaam”, zei hij. „Als de danser danst - en dat is niet hetzelfde als het hebben van theorieën over dans - is alles op zijn plek.”

Het programma LifeForms wordt tegenwoordig vooral gebruikt voor het maken van animatiefilmpjes. „De toekomst van dansnotatie lijkt hier niet te liggen ’ ’, zegt Eversmann. Hij ziet meer in een systeem waarbij 'intelligente ' camera 's een dansuitvoering vastleggen, meteen in de computer stoppen en als driedimensionale uitvoering kunnen reproduceren. „Waarna je er allerlei analyses op kunt loslaten. ’ ’ Het eerder genoemde systeem, dat nu nog lijkt voorbehouden aan fysiotherapeuten en medici, geeft daarvan een voorproefje (zie www.simi.com/en/). Het is wachten op iemand die het gaat toepassen in de dans.
(NRC Webpagina 's © NRC Handelsblad)